

MARIA MIRELA PODUȚ¹, ROMÂNIA

Obiceiuri pastorale din Țara Chioarului (Ciolț - Șomcuta Mare, jud. Maramureș)

„Mi-o fo dragi oile de mic. Îmi place mult și natura. Aici la noi e aproape stâna de sat, la 1-2 km. Când eram copil trebuia să merg să dau oile în strungă. Noi, fiind frați mai mulți, vinéu vecinii pe la noi. Zicea vecina către mama, pe mama o chema Mina: Tu, nu-mi dai un copil să ne dea oile în strungă? Abia așteptam, atâta îmi era de drag și nu viném acasă, zâcéu ciobanii: Mai rămâi cu noi. Vorbeau ei cu mama și stăteam acolo cu ei în deal la stână. Ne sculam dimineața, la 4 trebuie să fii sus în picioare să dăm din nou în strungă. Am îndrăgit foarte mult oile.

Stâna era pă un deal, „Pă scăriță”. S-o mai mutat stâna apoi la vale că o fo aproape de apă. Era câte 3 stâni, într-o stână erau cel puțân 350 de oi.

Ciolte Ioan, 2023; foto: Marius MARIAN

Ciolte Ioan, 1982; foto: colecția familiei Ciolte

¹ Etnolog, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.

Strânsul oilor

Era unu la noi, îi zicea Petrea Ştiopu că era ştiop de-un picior. Avea o goarnă, o trompetă cum era în armată când se dădea deşteptarea. Şi mergea în mai multe puncte din sat să anunţe. Şi aici la noi pă deal venea. La tata îi zicea în sat „Şandor di pă deal”, am rămas io „Ion di pă deal”, aşă mă ştiu şi oamenii di pă sate. Şi aici venea mai pă vârzu dâmbului şi sufla în trompeta aia şi zicea: „Uite pă duminică după-masă, la ora 3 îi adunare să băgăm ciobanii. Şi atunci să aduna tot satu. Cam în data de 2-3 mai sau cel târziu 10 mai să mânau oile la stână. Şi acuma-i tot așa. Să adunau oamenii la şcoală, unde-i şi căminu cultural. Acolo era şedinţă. După ce făceau târg cu ciobanii să ospătau oamenii cu câte un pahar de horincă.

Ciobanii să cunoşteau (se ştiau) atunci, nu ca amu. Acuma rar găseşti ciobani, acuma se mai bagă şi altfel de oameni (romi), da atunci nu, oamenii cei mai de bază să băgau că ei îngrijéu de animale. Nu dădeau oamenii vacile sau oile la o slugă di pă sate, numa din sat să fie. Erau ciobanii satului care din tinereţe o făcut asta până ce nu o mai putut umbla după oi, ăia erau ciobani de garanţie. Nu-ţi dădeai oile frumoasă la cineva care ți le lasă sau îşi bate joc de ele.

Pregătirea oilor pentru stână

Fiecare avém semnele noastre la oi. Bunicu avea două semne, li se spunea cociorvă, în spatele urechilor. Semnul ăsta îl folosesc până în zua de azi. Se tăia din ureche așa frumos o semilună. Era şi care făceau potricăli, 2-3 găuri, altu un sămn înainte la ureche, altu în spate. Ca să nu să schimbe să făceau semnele la urechi că într-un an de zile să mai schimbă şi animalele. Nu să vopsău atunci oile când să duceau la stână. Acuma le mai vopsesc. Dar mulţi ciobani, cum am fost şi io, cunoşteau toate oile din stână.

Înainte să le ducă la stână, fiecare om cota bine de oi. Dacă o avut 5, dacă o avut 20-30, le ţănea acasă pă grădină, le dădea mâncare bună ca să fie cât mai bune de lapte. Era un fel de concurenţă.

Ciolte Vasile zis Bdirău' di pă Deal
(bunicul lui Ciolte Ioan), 1940;
foto: colecţia familiei Ciolte

Măsurișul

Se făcea aproximativ în 8 sau 10 mai. Atunci era mare sărbătoare, nici copiii nu mergeau la școală când era măsuriișul. Acuma nu-i mai interesează pă coptii. Toți oamenii mânau oile dimineața. Să adunau toate oile într-un loc, să ducă la o gazdă, cum se spune pe la noi, bocotană, on om mai avut, nu băgau oile într-o curte la care era mai sărac. Omul ăla, gazda aceea avea și el oi, pregătea strungarele. Erau 2 staole, jumătate oile să băgau într-un staor iar jumătate în celălalt. Oamenii mulgeau oile dimineața la strungărit ca nu cumva să rămâie ceva oaie nemulsă. Da io am muls oaia altuia, să nu zâc: Mă, nu mi-o mulg, o las să aibă pulpă bună! Și în loc să dea o fêlie de lapte, după-masa pă la 3-4, dă un litru. Că poate nu-i mulsă de sara și așa nu să putea fenta. Asta se făcea dimineața pă la 8-9 în zua măsuriișului. Măsurișul se făcea la stână sus. Dimineața, la gazdă, numa mulgeam bine oile. Să mai uspătau oamenii, beiau câte un pahar de horincă și zâcem: Care merem cu oile? Și s-alejău oamenii.

Își punău oamenii în straiță de mâncare, era straiță de alia, tașcă, așă frumoasă cu scoici pă ié, cu cureauă lată, așă purtau oamenii. Fiecare om avé. Și în Șomcuta la piață mereu cu alea. Erau din pt'iele. Le cumpărau și aveu fiecare. Le înstruțau fiecare acasă și să îmbrăcau oamenii frumos că în zua ceie era sărbătoare. După ce muljăi oile, vinéi acasă, te

Înainte de măsuriiș, Ciolt, primăvara anului 1989; foto: colecția familiei Ciolte

îmbrăcai, atunci nu erau pantaloni cum îs amu, să purtau cioarecii de lână și chiar dacă era cald, luau cioareci și doloman să spunea la noi, sumanu ăla, îl puneu omu pă umăr și pleca. Trebuia să fie vreme bună, nu să strungăreu și nu să făcea măsuriiș pă ploaie, ca să fie zî frumoasă de sărbătoare.

Înainte de a porni la stână, un om de la noi purta un lanț de vo 3-4 m, cu ochiuri de alea groasă, unu Pinteia îi zicea, și trăgea lanțu după el pă lângă stână roată, pă lângă staorul de lesă și pe drum când să pornea stâna, omu mergea înaintea lor cu Ciobanu. Când ajungea la stână, făcea câte două ture pă lângă staol și ăla tot spunea așa: „Așa să se țână stâna deolaltă cum să țâne lanțu ăsta. Să nu fie împrăștiete de lupi, de animale sălbatică”. Acuma o dispărut obicei, nu să mai face. O vreme s-o păstrat.

Oamenii mergeau pe jos că nu era departe stâna, cam la 1 km de sat. Și cu căruța mergeau unii care duceau câte ceva pentru ciobani.

După-masa, pă la orele 3-4, acolo „Pă scăriță”, sus la deal fiecare gazdă ducea câte ceva. Femeile duceau cozonac, mâncare, vin, țuică etc. Era înflorit mălinul, liliacul, și apoi care de care puneu la ciobani pă coliba lor. Fetele îndeosebi înstruțau coliba, o aranjau pă dinafară. Copiii umblau după cuiburi de păsări, după ouă de păsări, care strânge mai multe din copaci. Chiar că era o sărbătoare frumoasă de aceia toți coptii nu mergeam la școală atunci. Și profesorii știau, nici nu insistau de noi. Era înfrunzită și pădurea, cânta cucu, acolo să apucau de horă fetele și oamenii în vârstă că după ce beieu câte 2-3 pahare de horincă îi apuca sara. Era țigani care erau arvonii ca să le cânte cu ceatara. Erau din Mireș. Erau puțini atunci, acuma la Șomcuta este un cartier mare de țigani. Atunci erau 10-15 case, colibzi, ei cântau pă sate. Laptele care se mulgea îl dădea la gazdă, rămânea la gazda care făcea staoru acasă. ăla mai dădea câte un litru de horincă pentru laptele cela, on fel de plată. La noi și femeile intră în stână. Este-on sat aici la vo 10 km, la Buteasa, acolo nu mulg femeile. Se zice că femeile poate nu-s curate.

La stână, fiecare își mulge oile lui, își face fiecare țarcu lui din 2-3 lesă și acolo își băga oile lui. Așa o rămas până în zua de astăzi. Cam pe la 4-5 după-masa să mulgeu, după ce erau sătule.”²

„Acuma pot zice că revine acest obicei, verișorii de vârsta mea încep să își cumpere iară oi și să meargă pă treaba asta cu agricultura. Amu tata o rămas cam singurul dintre ăștia din altă generație...Apoi tăt îl caută să le spună cum să tratează oile, ce se face.”³

„La măsuriiș mergeau aproape toți dintr-o casă, câți avéu oi toți mereu, cred că nu rămânea decât unu dintr-o casă, numa oricé bătrân care nu putea să urce dealu. Atunci avé din 200 de fumuri, de căs’, care-s aicia la noi, poate vo 10 familii o fo care n-o avut oi, restu toți o avut, 5 oi, 10-15 oi, după posibilitate. Astea o fo baza, brânza și slănina la țară, când mereu oamenii la lucru, la cosași etc.

La ora 4 le dădea drumu la oi să margă, să coboare la apă la vale că erau sătule de faina de acasă. Aveam o vale bună pă izvoară, pă când viné ciobanu pă sara, încă erau acolo oamenii (bărbații), la stână, să mai duceu femeile care avéu copilași mici acasă. Tăți

² Performer Ioan Ciolte, 65 ani, Ciolt, 2023.

³ Performer Daiana Ciolte, 35 ani, Ciolt, 2023.

rămâneau acolo, îi apuca noaptea. Apoi horéu oamenii, dansau, se veseléu. Aveau ciobanii trâmbdită, bucium, da din tablă, nu de lemn și știau majoritatea să cânte la trâmbdită. Apoi toată ziua cânta din bucium de ăla, numa suna satu. Când să trezău ciobanii noaptea, să mai uitau la oi, apucau trâmbdita și de era două după-amniază noaptea cântau. Apoi eu, vara, când eram copil, durneam în fân în pod. Cum mi-o fo mie dragi oile, când auzăm trâmbdita ciobanilor nu mai adurném până dimineața. Așa le plăcea lor să cânte noaptea.

Practici la stână

Erau câte doi ciobani la stână. Nu prea rămânea niciunu la stână ziua, numa de era de spălat gălețele, mai încălză mâncarea, da mâncarea o duceau gata pregătită oamenii, femeile din sat de acasă, mai puțân pregăteu la stână. Dacă tăiam câte un miel, ne adunam toți ciobanii de departe, mai invitam câte un pretin.

Când am fo io mic, bărbați purtau păru mare și puțini erau care nu purtau mustață. Dar parcă revine moda acuma că tinerii din nou poartă barbă. Ciobanu purta pă cap pălărie care să unje cu său de oaie ca să nu intre ploaia. Da acuma o apărut pelerinele. Era cămeși de pânză și vara cam așa umblau. Să făceau cu său de oaie pă mânuri, păstă haine, nu era că îți miroasă și nu îți place, da nu te mai prindé ploaia. Erau clopuri de păr mai mult, dar și de paie, ciobanii le împleteau. Erau holde de grâu, erau femei, fete la secerat. Feciorii ziceau: „tu, îmi dai niște paie?” Și apoi stand la oi, își împletea șpargă de pălărie. Erau 2-3 croitori în sat care făcéu pălării. La noi erau cu un tur mai înalt, în altă parte îs pălăriile mai mnicuță.

Era comarnic, acolo ținei vasele, să făcea cașu, închegai laptele. Era cheag de porc, tăiam porcii luam t'iagu din stomacu de la porc, îl spălam, da nu prea mult, puneam sare pă el și îl puneam în borcan, apoi pui oțet pe el și ăla îl avei tăă vara.

Pentru caș foloseam și t'iag de porc, tăiam porcii și făceam t'iagu, din stomacu de la porc. Și de la miel se lua, da noi mai mult de la porc făceam, t'iag de porc. Față de pastilele astea din care se fac acuma...Nu iese cașul așa găunos, cu găuri, nu mai iese așa oricum ai face. Nici gustu nu-l are, da să fie mai rapid, mere omu și-și cumpără o sticluță de t'iag.

Oile pot avea căpuși și le îmbăiam de două ori pe an. Avem vană, cumpărăm soluție pentru ele, o facem cu apă, punem în 2000 de l de apă și avem amenajată o vană unde îmbăiem oile. Înainte făcém din bozie, on fel de buruiană care face niște bobite negre. Și mai era o plantă, mărul lupului, care se folosea. Sunt plante medicinale, tot de la bătrâni am învățat că nu erau atunci soluții, acuma este tot ce vrei numa bani să fie. Să fierbea bozia. Să încălză apă într-un butoi mare, să fie fierbinte, să nu fie rece și să țapa în vana ceie. Era vană de lemn acolo la stână, acuma-s de betoane. E cam de 2000 de l de apă, făcută așa mai lungă. Și fiecare oaie e băgată acolo, dar ele miros, nu vor să se bage, apoi se prinde oaia, îi dăm drumu la una și apoi tot merg pe rând dar numai dacă le joim. Vana are scări și tot ies afară și acolo-i făcut un platou ca să nu se împrăștie apa aia cu soluție,

Cu oile, 1992; foto: colecția familiei Ciolte

merge înapoi, le ținem 10 minute să se stoarcă, să nu facem risipă și așa le tratăm.

Bolile la oi o apărut cele mai multe pă timpul CAP-ului când o adus oi merinos. Țurcana noastră o fo foarte rezistentă la boli.

Oile sterpe le tundeam în luna aprilie, berbecii, mioarele și alea cu lapte nu le tundeam până cam prin sfârșitul lui mai, iunie. Este o perioadă când vine Orbanu și nu aveam voie să le tundem că nu erau saivane. Acuma sunt două saivane aici la noi. Ca să reziste la frig, oile nu să tundeu. Lâna era scumpă, trebuia la fiecare casă. Să spăla, se ducea la vale. Toată lumea mergea la spălat de lâna la vale, femei, fete, mai mult fetele tinere. După ce se spăla, se aducea acasă și o înt'indei frumos pă gard și se usca. Nu prea lucrui vara cu lâna, că nu era timp, mai mult în postu lui Crăciun sau după Crăciun. Să adunau câte 10-12 femei la scărmânat de lâna, nu încăpeli de ele-n casă. Unele o periau, altele torceau. Apoi la noi erau cele mai multe femei în casă că avém o camera mare de 5/5. Aici la noi se torcea, toată iarna era război la noi în casă. La lompă se torcea, aveam vo 10-12 ani când s-o băgat curentu în sat. Nu știu cum o văzut atuncia. Apoi veneau la lâna, torceau, mai veneau feciorii, vinéu la fete că erau câte 10-15 fete și apoi veneau p-atâția feciori. Ei făceau gheme di pă răștitori.

Lâna se spăla numa cu apă curată. O puneau în apă curgătoare și aveau mai și un

scaun de ăla mic. Soția, nevasta mea, o fo la râu la Lăpuș, era apă multă, da vara mai scăde. Dacă era apă curată când aducea lâna acasă, gândei că-i de aur așa era de frumoasă, putei să pui capu pă ié, nu mai mirosea. Din lâna făceau în primul rând haine, cioareci, sfetere cum spunem noi, pulovere, mânuși că erau iernuri grele atunci, bărbați tot timpul erau după lemne în pădure, duceau gunoi, mergeau după fân, nu să balota, făceau fârciturile în câmp, apoi mergeau după fân cu cine o avut vaci, cai, mai înainte aveau boi și trebuia să îți protejezi mâinile cum stăteai toată ziua în frig. Prima dată era de bază hainele, dup-aceie să făcú țoluri de lâna pe care nu le prea folosâm acuma chiar dacă le avem, ne-am cam bătut joc de ele. Io am fost obișnuit cu țolu și cu cojocu de la oi. Înainte era stromojac, on fel de saltea cu paie de ovăs. Și la stână era stromojac sub care se punea scândură. Era podită coliba, nu era mare, doi sau trei oameni încăpeau în colibă, atât. Toamna mai târzâu,

Poză primită în armată de către Ciolte Ioan, de la familie, 1978;
foto: colecția familiei Ciolte

lăsam câinii să doarmă la pt'icioare în colibă, pe ăia mnicuți, de întors oile, îi lăsam.

Îi fain la stână, dormi mai treaz, mai vine lupu, latră câinii, te dai după lupi. Când lătrau câinii mari, aveam 3-4 câini la stână, nu putei să nu te trezești.

Stâna să tăt muta. Să tomnea terenu, să târlé, cum să spune. Începeam dintr-un capăt, primăvara într-o dungă de pădure pe ceva holdă, pă toamna eram poate la 500 de m, poate și mai departe. Și să îngrașă pământu. Noi mutam de obicei stâna, nu ne plăcea să fie noroi în staor. Mult le lăsam și fără lesă, le obișnuiam așa. Da atunci mai aveam treabă cu lupu. Unde ai stat și ai gunoiét, acolo ți-o ieșit cartofi de te-ai spăriet, așa să făcé și mălaiu și fasolea. Acolo se ara.

Oile stăteau la stână de la 1 mai până în 15 noiembrie. Da acum de vreo 4-5 ani deja se stă până la 1 decembrie. Când era CAP stăteau și iarna acolo. Io am fo la CAP mai mult, când avém saivane, stătém și iarna și dormeam acolo, aveam o căsuță. Oile le închideam bine să nu intre lupul la ele. Care-i mâncată de lup, ai putut să dai samă la om că o vinit lupul și nu trebuia plătită. Dacă n-ai dat samă cu nimic (nu i-ai arătat ceva din oaie) ai fost bun de plată. Dar dacă se pierdea o oaie, erai bun de plată. Cât o pretins omu, atât i-ai dat. Să înțelegeau dinainte dacă să întâmplă.”⁴

⁴ Performer Ioan Ciolte, 65 ani, Ciolț, 2023.